

N E W S**OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN****SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES**

ISSN 2224-5294

Volume 5, Number 303 (2015), 21 – 26

Legal State - guarantor of the security of the State and personality

Ibraeva A., Karataeva A., Baikenzheev A.

azizkhan_0606@mail.ru

Kazakh National University named after al-Farabi, Almaty, Kazakhstan

Key words: national security, legal state, legal culture, legal education, the state, the public authority, the activities of the State.

Abstract. The paper considers the substantive part of safety in the legal state. Also in the paper comprehensively researched features of safety of the personality, safety of the state, national security.

In the paper also special attention is paid on legal support of safety of the personality in the legal state. The main conclusions and provisions of the author can be used in ensuring national security, in increase of sense of justice and legal education of the Kazakhstan society.

ҚҰҚЫҚТЫҚ МЕМЛЕКЕТ – ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ ТҰЛҒАНЫҢ ЖӘНЕ ҚОҒАМНЫҢ ҚАУІПСІЗДІГІНІҢ НЕГІЗГІ КЕППІЛІ

Ибраева А.С., Каратаева А.М., Байкенжеев А.С.

Тірек сөздер: ұлттық қауіпсіздік, құқықтық мемлекет, құқықтық мәдениет, құқықтық тәрбие, мемлекет, мемлекеттік орган, мемлекеттің қызметі

Аннотация. Жұмыста құқықтық мемлекеттегі қауіпсіздіктің қамтамасыз етілуінің мазмұндық тұстары ашылып, қарастырылады. Сонымен қатар, жеке тұлғаның қауіпсіздігі, мемлекеттің қауіпсіздігі және ұлттық қауіпсіздіктің ерекшеліктері талданып, жан жакты зерттелінеді.

Сондай ақ мақаланың авторы құқықтық мемлекетте тұлғаның қауіпсіздігінің құқықтық қамтамасыз етілуіне аса назар бөледі. Автордың қол жеткізген нәтижелері мен қорытындыларын қазақстандық ұлттық қауіпсіздіктің қамтамасыз етілуіне, қоғамның құқықтық санасын арттыруға, қоғамның құқықтық тәрбиесін көтермелегеүде ісінде колдануға болады.

Адами болмыстың негізі - бостандығы үшін қалауы болып табылады. Бостандықтағы адам өз мүдделерін білдіруге құқылы және өз қажеттіліктерін қанағаттандыра алады. Бостандығы мен қадір-қасиеті бар адам, оны басқалардан тануды талап етуі мүмкін. Алайда, адами құқықты еркін жүзеге асыру үшін оны қорғау қажет, өйткені қоғамда бір адамның бостандығы екінші бір адамның бостандығына әкеп ұрыы, екеуінің де бостандықтарының бұзылуына әкеледі. Бұның алдын алу үшін, барлық адамдар бір-бірін қадірлең, адамды өз мақсаттарына жету құралы ретінде колданбай, адам бостандықтарын дәл осылай қамтамасыз етулері қажет. Ол үшін адам қоғамнан бостандығын талап ете отырып, «ортак игілік» талаптарын қабылдап, өзге адамдардың бостандықтарына қол сұқпауы қажет. Осыған байланысты Канттың философиялық және этикалық формуласы, қатаң императив, адамдық қадір-қасиет мәселеесіне классикалық өрнек болды. Алайда, адамдардың көпшілігі басқа адамдарды мақсаттарының құралы ретінде пайдаланады. Адам қатаң императивті талаптарын басшылыққа алушы «адамгершілік принциптерінің» себебінен тоқтатып, гипотетикалық императивке бағынғанда, конъюктуралық мақсаттар басшылыққа алынады және оның еркіндігі озбырлық шегіне жетіп, тиісінше, жеке және қоғам қауіпсіздігіне қауіп төнеді. Категориялық императивтің ең тиімді күшін жүзеге асыру мақсатында мемлекет қоғамның саяси үйімдестеруышылық және құқықтық тетіктермен қатар занды мәжбурлеулерді колдана алады, және де жалпыға міндетті нормаларды зан ғарымаған жағдайда қарастырылады. Мемлекет қоғамға әсерін тигізе отырып экономикалық, идеологиялық, үйімдестеруышылық және құқықтық тетіктермен қатар занды мәжбурлеулерді колдана алады, және де жалпыға міндетті нормаларды зан ғарымаған жағдайда қарастырылады.

Мәжбурлеу - субъекттің еркіне қарсы іс-әрекет және де тапсырылған жарлықтардың

орындалуына кепілдік береді. Заңдастырылған мемлекеттік мәжбүрлеу мүмкіндігін әлеуметтік бостандықты қамтамасыз ететін ең тиімді құрал деп білеміз. Мемлекет тарапынан адам бостандығын қамтамасыз етумен қатар мемлекеттің өз-өзін шектейді, яғни, мемлекет азаматтардан қатаң императивке бағынуды талап ете отырып, өздері де бағынуға тиіс. Қатаң императивтің талаптары заңдастырылған мемлекеттік ортада адамдарға құрал ретінде карауға тыбым салады, тек бір мақсат ретінде қарауға рұқсат береді.

Осыған байланысты мемлекет жеке тұлғаның конституциялық құқығын құрметтеу талабы ретінде адамның және оның құқықтық мәртебесін мемлекеттің өзара қарым-қатынасы үшін критерий ретінде қарастырады.

Заңдастырылған мемлекетте адами қадір-қасиетінің мәні адамның өзіндік бағасында мемлекет азаматы және мемлекет тарапынан болған кез келген қысымдарға тетеп бере алу, онымен қатар өзіндік құқықтарына қол сұққызыбайтын ой қалыптасады. Мемлекеттің қатаң императивті өзі ұстана отырып ең маңызды мақсаттарды орындауды - адамның бостандығын қамтамасыз ету және қоғамдағы тыныштықты орнату. Әйтпесе заңдастырылған мәжбүрлеудің аяғы оңсыз бітімдерге келуі әбден мүмкін. Құқықтық мемлекетті Қазақстанда құру ұзақ процесс болып табылады, және оның барысында қоғамдық сананы өзгерту, биліктің қоғам қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін және де құқықтың аяқ асты тапталмай, адам бостандығын қамтамасыз ету секілді себептер үшін ретке келтіріледі. Заңдастырылған мемлекет бүгінгі таңда бүкіл қоғамдық құндылық қана болмай, оның үстіне адам құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ететін, бюрократияға қарсы күрес құралы болатын, үкімет озбырлығынан сақтайтын әрі нағыз демократияны орнықтыратын өте тиімді практикалық институт. Демократиялық ойды құптау өте тиімді, өйткені адам - үлкен қоғам, ал егерде қоғамның қызығушылықтары құпталмаса, жеке адам жайлы не десе болады? Адамның ортақ игілігін, ортақ қызығушылықтарын қамтамасыз ететін институт ол - мемлекет, сондықтанда жеке адамға қарағанда мемлекет әрқашан үstem болған. Мемлекет қоғамның ең басым институты бола тұра, соңғысының өмірінде аса маңызды рөл ойнайды. Тек мемлекет қана бүкіл қоғамның бетке ұстары бола алады, сондықтан қоғамға ортақ құқық және заңдастырылған мәжбүрлеулер орната алады.

Мемлекеттің маңызды ерекшелігінің бірі мәжбүрлеу: субъектінің қалауына қарсы жүретін әмір. Мемлекеттің әлеуметтік функцияларын сәтті орныдау үшін шешімдерінің кепілдігі қажет.

Мемлекет саяси биліктің ошағы ретінде тәртіп орнатуға кепілдік берулері тиіс және осы мақсатта артықшылықтары болулары маңызды. Бұл ереже егемендік ұғымдар арқылы жүзеге асырылады, соңғы мемлекеттік билік және заңдастырылған мәжбүрлеу мүмкіндігі үстемдігін де көздейді. Ел тек мемлекеттің беделі мен бақылауымен жүзеге асады [1, 162 б.]

Әлеуметтік құштің қандай да бір мағынасы болмасын (саяси партия немесе т.б.) Қоғамдық көніл-күй қандай болмасын мемлекеттік билік мемлекеттің барлық территориясына тарайды және тек мемлекеттік аппарат пен орган арқылы жүзеге асады.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, ол мемлекеттік компанияның тұтастығын қамтамасыз ету үшін ең тиімді құралдарының бірі, соңғысының тұрақты жұмысы ретінде тұр деп айтуда болады.

Осылайша үкімет қоғамның имманентті ерекшелігі болып табылады.

Анархия немесе қоғамның барлық аспектілерін ыдырауы жетекші, және, сайып келгенде, оның қайтыс болуына немесе диктатура орнатуға: Қоғам қуатынсыз жұмыс істей алмайды.

Қоғам мемлекеттік биліксіз әмір сүре алмайды, бұған күмән жоқ. Оның мағынасы қоғамның ыдырауы болмау немесе әлсіздік танытпау. Өйткені экономика, мемлекеттік билік, - қоғамдық өмірдің іргелі принципі. Сонымен қатар, билік қатынастарынсыз адамзат өркениеті мүмкін емес.

Адамзаттың бетбұрыс заманында мемлекеттің рөлі, қазіргі кезеңде, әсіресе елеулі қоғамда мемлекеттік билік болып табылады. Соңғы жылдары қоғамның тұрақты дамуы, экологиялық және басқа да жаһандық проблемаларды шешуі, барған сайын нарықтық тетіктерін барлық жағынан жабар емес, керісінше, өндіріс және тұтыну үшін мемлекеттің бақылау функцияларын алуша.

Тіпті солу үстінде болып жатқан мемлекеттер (коммунистік қоғамның анархистов идеясы,) бойынша - қоғамдағы мемлекеттің осы маңызды рөліне қарамастан, төтенше жағдайларда, қоғамдағы мемлекеттің рөлін шектейді және қажеттілігі туралы пікір әлі де бар. Ол буржуазиялық революция қуралы ретінде қолданылғанға дейін осындаі пікір үкімет ежелден іс жүзінде бірнеше

рет байқаған, толық негізсіз емес және осыны атап өткен жөн.

Зандастырылған мәжбүрлеу - пайдалану мүмкіндігі бар мемлекеттік билік, бір жағынан ортақ иғілікке қамтамасыз ету үшін ең тиімді құралы - әрекет, бірақ, екінші жағынан, адамның құқықтары мен бостандықтары үшін ең үлкен қатер болып табылады.

Мемлекеттік адамдардың өз еркін танулыры мүмкін және мәжбүрлеуді қуатты пайдалана алады. Бейнелеп айтқанда мемлекеттік халықтың басшылары адам үстінен қылыш сермен сөйлейтін. Барлық адам әлсіз, құмарлықтары мен мұдделері еркін табылмайды және қылыш жеке жариялауазымды адамдардың қолында. Олар билікке қиянат болады. Адамдар «семсерден» қорғанулары үшін «қалқан» қажет. «Қалқан» тиімділігін және қол жетімділігін нығайту үшін адам құқықтары ұйымы ретінде [2, с. 12] адамдар мен мемлекет арасындағы қарым-қатынастардың қауіпсіздік сезімін жасау адам құқықтарын қалыптастыру, міне осындағы «қалқан».

Адам құқықтарын қалыптастыру ұзақ уақыт бойы өтті. Жеке құқықтар негізінен мемлекеттік органның заңсыз араласудағы бостандығын қамтамасыз етуге бағытталған. Элеуметтік құқықтар үкімет іс-қимыл арқылы жеке мұдделерін қолдау және жүзеге асыру үшін талаптар қамтиды. Бұл құқықтар ХХ ғасырда болды. XIX ғасыр - және мұлдем жаңа, бейтаныс конституциялық заң XVIII болып табылады. Олар еңбек қатынастары, әлеуметтік қамсыздандыру, денсаулық сақтау және білім беру, көсіподак қызметін, сондай-ақ адамдардың түрлі санаттағы құқықтары саласындағы қатысты. Жас адамдар, әйелдер, қарттар, отбасылық және ана-жарының қорғау, ғылыми және көркем шығармашылық бостандығына, және басқа да қамтамасыз қорғау әлеуметтік - экономикалық құқықтар адам нарығын және әлеуметтік қорғалмаған элементтерімен жалғыз болған кезде, әлеуметтік және технологиялық прогрестің дәүірінде, біздің күндеріз ерекше маңызды болып табылады. Мемлекет үкіметін осы мақсаттар үшін бөлуге болады, ресурстар негізінде мемлекеттік әлеуметтік саясатты жүзеге асыру үшін қосымша талаптар бар. Қазақстанда соңғы жылдары конституциялық реттеу аясында адам құқықтарын зерттеуге қызығушылық артқанын ескерініз. Мәселен, қазақ ғалымы Ж.А. Хамзиннің кітабында «Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік сала мемлекеттік басқару: теориялық және құқықтық аспект» әлеуметтік құқықтарын тар және кең мағынада, Адам құқықтары жөніндегі негізгі заңмен кепілдік категория ретінде қарастырылады [3, с. 55].

Жоғары демократия деңгейі және азаматтық қоғамды дамыту, мемлекеттің аз бақылауы, демек, аз дамыған немесе қолма-бар азаматтық қоғами сектор, мемлекетте басқаруы көп авторитарлық әдістері: Бұл саяси құқықтарды жүзеге асыру қоғамды демократияландыру дәрежесіне байланысты екенін атап өткен жөн.

Занды әдебиет бөлімшесі саяси құқықтар туралы: 1) құқық ұйымдастыру және өкілетті немесе тікелей демократия әртүрлі нысандары арқылы мемлекет пен оның органдарының қызметіне қатысады; 2) құқық қоғамдағы өмірге белсенді қатысуда. Бұл өкілеттігін бірінші тобы тікелей және өз өкілдері арқылы мемлекет ісін басқаруға қатысуға кешенді азаматтың құқығы болып табылады, бұл туралы қорытынды жасауга болады. Лукашевтің әділ ескертуіне орай занды саясат саласындағы мемлекеттің шешім қабылдау және жүзеге асыру азаматтардың қатысуын қамтамасыз ету құқығы бар. Ол табиғи теңдік пен бостандық туа халқына байланысты білім беру дәстүрі классикалық ұғым бойынша логикаға сәйкес болып табылады.

Мемлекеттік істерін басқаруға қатысуға азаматтың кешенді конституциялық құқығының бөлігі болып өкілеттігі табылады. Органикалық белсенді қоғамға қатысуға өкілеттігі (сөйлеу және баспасөз бостандығы, жиналыстар мен демонстрациялар бостандығы, бірлесу құқығы) барлар тұғызы байланысты. Депутаттығына және басқа да элективті кеңселер мен сайлаушылар үшін үміткерлер алдын ала сайлау науқанын шектейді. Осылайша, сайлауға және сайлануға азаматтың құқығы, сөз және баспасөз бостандығы жоқ декларативті сипатта болады; бірлестік құқығының болмауы және т.б. парламент депутаттығына кандидаттар ұсыну туралы саяси партия азаматтарының құқығын жүргізуі болған жоқ еді. Қоғамның саяси өміріне қатысуға азаматтың конституциялық құқығын жүзеге асыру механизмі кепілдіктер мен жағдайлар екі мемлекеттік басқаруға қатысу болып табылады.

Бұл этимологиялық «Мемлекет» ұйымы мен «қоғам» шеңберінде және тұтастай бірдей, өйткені әзірге қоғамның қатысу өкілеттігі бір мезгілде мемлекеттік істерін басқаруға қатысуға өкілеттік әрекет болады, бұны ескеру керек. Осылайша, муниципалдық билік органдарына

шағымдануға құқығы, (мемлекеттік істерін басқаруға қатысуға конституциялық құқығын бөлігі ретінде) жергілікті өзін-өзі басқаруды жүзеге асыруға құқығының бір бөлігін құрайтын құқығы отырып, бір уақытта сейлекен белсенді қоғамның қатысуға құқығы бар. Сонымен қатар, мемлекет істерін басқаруға қатысуға азаматтың конституциялық құқығын реттеу және басқа да саяси құқықтар обьектісі демократияны қолдайды (олардың мазмұнының бірлігін көрсетеді).

Саяси құқықтардың маңыздылығы олар өмірдегі бастапқы қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін арналған, және ең алдымен, өмірдің өзі қызмет көрсету, әлеуметтік және экономикалық құқықтары үшін күрес құралы болып табылады. Соңғы жылдары азаматтық бағынбау митингтер, ереуілдер, аштық ереуілдер мен актілер әлеуметтік және экономикалық құқықтары үшін күрес құралы болды. Сынақтардың көпшілігі, сондай-ақ, негізінен экономикалық құқықтарына бастапқы қамтамасыз етуі байланысты болды. Жеке тұлғаның саяси құқықтары кепілдіксіз орта болып табылады. Сондықтан демократиялық мемлекет баж құқықтарын іске асыру үшін жағдай жасайды. Адам бірлестігі құқықтары мен бостандықтары жүйесінде маңызды орын. Бұл жалпы азаматтық сапасын арттыруға жауапты, еліміздің ұйымдастырушылық және зияткерлік әлеуетін шоғырландыру, ұлт адами капиталды дамыту рөліне байланысты.

Зан үстемдігінің ең маңызды ерекшелігі әділдік және басқа да гуманистикалық құндылықтар идеясына кез келген шынайы адамгершілік құқығын баяндауына сәйкес келуі тиіс зандаудың сапасы мен табиғаты болып табылады. Мұндай сапаны зандаудына сәйкес қамтамасыз ету - тұрақты және тұрақтыз және де заның мәні - іздеу процесі болып табылады.

Заның негізгі ерекшелігі болып табылатын - үстемдік.

Заның үстемдігі зан емес, барлық құқықтық ресімдерге сәйкес қабылданған тіпті жолы болып табылады. Зан жағдайы, құқық және зан арасындағы айырмашылық Зан айрымының негізгі нүктесі мораль, әділдік және теңдік мұраттар нұскада жүзеге зан ретінде ерекшелігін тану болып табылады.

Мемлекет қоғамдық саяси билік құқықтық нысанында қамтылуы керек. Өйткені, бұғин біз осындай зан ретінде мемлекеттік органдардың саяси саяси ұйымның, сондай-ақ мемлекет ретінде ғана жағдайы туралы айтқымыз келеді. Мемлекеттік адамзат өркениеттін дамуында шешуші рөл атқарғандықтан, үлкен әлеуметтік және мәдени құндылық ретінде көреміз. Мемлекеттік онымен әлеуметтік тәртіп пен тұрақтылықты өзімен алып жүреді. Осыған байланысты, неміс ойшылы, сынып теориясының негізін салушылардың бірі, Энгельс әділ атап етті: «мемлекет, дамуының белгілі бір кезеңінде қоғамның өнімі болып табылады» [4, с. 196].

Мемлекет тараپынан тағы бір түбебейлі жана функция бар - «кедейге қарсы қасиеттерін қорғау» және ол үшін зорлық-зомбылық қолданылады [5, б. 199]. Кейіннен Энгельстің бұл идеясы дұрыс дамуын алған жоқ екенін ескеру керек. Осы лауазымда «құлдырау» болды, және саяси билік қинап-күштеп табиғат болды. Қазіргі заманғы мемлекет оның сипатына байланысты емес. Мемлекеттің қазіргі заманғы саяси сипаты көпқырлы, әртараптандырылған қоғамды топтастыру оның қабілеті болып табылады.

Осыған байланысты, ете осал мемлекет легистті тәсілді қолданғандар. Баршаға мәлім, бұл тәсіл тоғызынышы ғасырда пайда болды, және де Г. Кельзеннің логикалық енбектеріне тұжырымдалды [6, с. 73].

Кельзеннің «нормативтік құқықтық жүйесі», «нормативтік мақсатында» немесе «саяси ұйымдастырылған қоғам» ретінде мемлекет сияқты аныктайды [6, с. 74]. Легистті тұжырымдамасының тұрғысынан саяси билік зандаудында арналған мемлекеттік аппараттың, мемлекеттік оның органдарының қызметтін реттейтін заннамасына анықталады. Бұл занда бекітілген, өйткені деспотетикалық күштеу тәртібі тек мемлекеттік болады деп болжайды; зандар, сондай-ақ кез келген мазмұнға құқылы. Қоғамдастық мекемелер салу және одағына мүше мемлекеттер, негізінен өз мемлекеттік-құқықтық даму тұжырымдамалық негіздерін және практиканы қарызга алады [6, с. 75].

Біздің ойымызша, сол уақытта мемлекеттік билікке табынушылық құруына ықпал ететін келешегі жоқ мемлекет түсінү үшін әлеуметтік және легистті тәсілдер тираніясы, авторитаризм мен тоталитаризмға қарсы мүмкіндігін төмендettі. Тарих қайғылы оқигалары, XX ғасырдың, әсіресе соңғы тарихы фашистік және тоталитарлық режимдердің, атап айтқанда, бекіту - айқын дәлелі.

Сондықтан, ғылыми және әлеуметтік практикаға маңызды тұрғысынан неғұрлым перспективалы болмыс аясында либертарианды тұжырымдамасы қарастырылуы тиіс.

Мемлекеттің құқықтық табигаты формальды тенденциялық қағидасын жүзеге асырады, ол қазіргі заманғы демократия, және дұрыс еркіндік, әділдік, тенденциялық қағидасын жүзеге асырады, оны мәнгілік идеялар мен құндылықтарды нақтылы институтты ретінде түсініледі. Міне, ол идеологиялық плюрализм, ашықтық, көппартиялық жүйе, еркін сайлау, билікті бөлу, заң үстемдігі, жеке құқықтары мен бостандықтарын қорғау, жоғары құқықтық мәдениет, жоғары беделді және тәуелсіз сот қатысуымен, белсенді азаматтық қоғам. Азаматтар үшін және үкімет субъектілері үшін де, конституциялық монархы - мұндай жағдайда, барлық қарым-қатынастар негізі тең және барлығы міндетті заны болып табылады. Заң үстемдігі қатысуымен анықтау үшін критерий, әдетте соптың өзі, оның ішінде кез келген мемлекеттік органдарға қатысты, сот занының қалпына келтіру мүмкіндігі қарастырылуы мүмкін.

Баршаға мәлім, заң үстемдігі заннамасына сойкес азаматтардың, саяси ұйымдардың қалауды бойынша жүзеге асырылады, нарықтық экономикаға және азаматтық қарым-қатынастарды дамыту болып табылады. Жетілген өзін-өзі басқара алатын нарықтық экономика негізінде заң мен демократияның үстемдігі болып табылады. Заң үстемдігі атрибуты шамадан тыс бейтараптандыруды қамтамасыз ету өкілдіктерін бөлуді қолдайды және т.б. қоғамдағы билік күші, мемлекеттің барлық қызметін барабар бақылауды жүзеге асыру мүмкіндігін, саяси іс-шараларға қатысты ашықтығын, бекітеді. М.И. Байтінның айтуынша үкімет қалыптастыру, өкілдіктерді шектейді, «демократиялық, өркениетті мемлекет, оның органдарының жұмыс істеуі қатаң заң негізінде және ең жоғары мақсаты, тануы құрметтеу және адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қорғау заны болып табылады. Енді мемлекет дамуының ұзақ тарихында ең жоғары деңгейі болып табылады. [7, с. 11].

Осыланысты біз бүгін билікті бөлу қағидасына ғана назар аудармауды маңызды деп санаймыз. Өйткені, құқықтық мемлекет өте көп постулатты болып табылады. Заң үстемдігі қағидаттарының ең маңыздысы болып мемлекеттік билікті бөлу қатары мыналар болып табылады:

1. мемлекетке қатысты жеке тұлғаның (адамның) бостандығының кепілдігі - бұл қағида адамның негізгі құқықтарын, оның логикалық жалғасы мен ерекшеліктерін табады.
2. зандар және барлық азаматтар бірдей заң алдында тең болуы тиіс әрі бұл бірдей болуы тиіс көріністерде көрсетілген құқықтық тенденциялық қағидасы.
3. мемлекет пен тұлғаның өзара жауаптылығы қағидасы.

Азамат абырайымен қоғам мен мемлекет үшін, оның міндеттерін орындауға, занға мойынсұнғыш болуға, Конституцияны сактауға міндетті.

Қазақстан Республикасы - құқықтық мемлекет бола тұра өз ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етуі тиіс.

Ұлттық қауіпсіздік бұл – кез-келген мемлекеттің негізгі саясаты. Ұлттық қауіпсіздіктің қамтамасыз ету сұрақтары іс жүзінде қоғамдық өмірдің барлық аясын қамтиды, ұлттық қауіпсіздік – мемлекеттің негізгі саясатының өзегі, ұлттық егемендіктің, тәуелсіздіктің және аумақтық тұтастықтың нышаны болып табылады. Егеменді мемлекет ретінде, Қазақстан өзінің мемлекетін нығайту үшін тәуелсіздігінің және ұлттық қауіпсіздік қамтамасыздандыру, қорғану шараларын жүзеге асырады. Еліміз тәуелсіздін алғаннан соң елдің барлық заннамасы негізге келтірілді, жоғарғы және жергілікті мемлекеттік органдар құрылды, Қазақстан БҰҰ мүшесі болып табылады, 2010 жылы Қазақстан ЕҚЫҰ-ға төрағалық етті. Тәуелсіз жылдары Қазақстан Республикасында ұлттық қауіпсіздік жүйесі бойынша елде үлкен жұмыстар жүргізілді, мемлекеттік қызметтің негізгі бағыттары бойынша, үлкен шенберде айқындаушы концептуалдық құжаттар әзірленді, құқықтық база құрылды, сондай – ақ ұлттық қауіпсіздік механизмін қүшешту және қамтамасыздандыру ісі атқарылды. Ұлттық қауіпсіздік үшін «Қазақстан-2050» стратегиясының маңызы өте ерекше, елдің дамуы үшін ұлттық қауіпсіздік мәселесі алдыңғы қатарда тұр [8].

1998 жылы «Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігі туралы» заң қабылданды. Бұл заң барлық нормативтік база үшін жүйелік ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге бағытталған бірден-бір құжат болып табылады.

Қазіргі танда, ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жүйелі және дәйекті мінезді иемденді, осыған орай қоғамның барлық салаларын қамтитын болды.

Дегенмен, елдегі ұлттық қауіпсіздік жүйенің мұлтіксіз орындалуы барысы бітпеген. Бұл әсіреле, нормативтік құқықтық актілерді бір ретке келтіруге қатысты болып отыр. Бүгінде экономикаға, әлеуметтік жағдайларға, әлеуметтік дамуға, ақпараттық кеңістікке, экологияға және жеке елдің немесе мемлекеттің біртұастығына және басқа да салаларға өз ықпалын тигізетін жаңа әрі ауқымды қақтығыстар мен мен қауіп-қатерлерді есепке алсақ, ҚР ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етуге арналған құзіретті заң орындары мен қызметтік институттардың рөлін арттыруды ескеру керек.

Казіргі кезде қауіпсіздік ұғымына теренірек мән берген жөн, оны басқаша, жаңаша түрғыдан қайтадан қарастыру қажеттілігі туындал отыр. Бұл енді жай ғана әскери-саяси санат қана емес, бұл - әр адамның, әлеуметтің, елдің назарында болатын ұғым.

Заң ғылыми ұлттық қауіпсіздіктің құқықтық механизмінің қамтамасыз етілуін зерттеуі тиіс. Тәжірибеде конституциялық және басқа да нормативтік-құқықтық зерттеудің жеткіліксіздігінен ұлттық қауіпсіздікте түрлі құқықтық қайшылықтар туындауда. Бүгінде халықаралық ұлттық қауіпсіздік аренадағы өзгерістерге байланысты жаңа саясаттың тұжырымдамалық негіздерін өңдеу туралы айтуда қажет. Ұлттық қауіпсіздік тұжырымдамасы ішкі жағдайды қамтамасыз етіп, Қазақстанның ұлттық заңына иек арқа сүйеуі керек.

ӘДЕБІЕТ

- [1] Руссо Ж.Ж. Об общественном договоре // Трактаты. – М.: Канон-Пресс-Центр, 1998. – 416 с.
- [2] Жовтис Е. Права человека и правозащитные организации: Методическое пособие. – Алматы: Казахстанское Международное Бюро по правам человека и соблюдения законности, фонд «ХХI-век», 2002. – 150 с.
- [3] Хамзина Ж.А. Государственное управление социальной сферой в Республике Казахстан: теоретико-правовой аспект. – Астана, 2009. – 312 с.
- [4] Энгельс Ф. Отбасының, жеке мешіптің және мемлекеттің пығызы. – Алматы, 1982. – 240 б.
- [5] Жаңа дәүір философиясы // Әлемдік философиялық мұра: Жырма томдық. 6-том. - Алматы: Жазушы, 2006. – 512 б.
- [6] Кельзен Г. Чистое учение о праве Г. Кельзена. – Вып. 1. – 1987. – 195 с.
- [7] Байтін М.И. Государство и политическая власть. – Саратов: Издательство Саратовского университета, 1972. – 239 с.
- [8] Қазақстан жолы-2050: бір мақсат, бір мұдде, бір болашақ: Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы // Алматы ақшамы. – 2014. – 17 қантар.

Правовое государство - гарант обеспечения безопасности государства и личности
Ибраева А.С., Карагаева А.М., Байкенжеев А.С.

Резюме. В работе рассматриваются содержательные стороны обеспечения безопасности в правовом государстве. Также в работе всесторонне исследуются особенности безопасности личности, безопасности государства, национальной безопасности.

В работе также особое внимание уделяется на правовое обеспечение безопасности личности в правовом государстве. Основные выводы и положения автора могут быть использованы в обеспечении национальной безопасности, в повышении правосознания и правового воспитания казахстанского общества.

Ключевые слова: национальная безопасность, правовое государство, правовая культура, правовое воспитание, государство, государственный орган, деятельность государства

*Ибраева А.С.
доктор юридических наук, профессор кафедры теории и истории государства и права, конституционного и административного права юридического факультета КазНУ имени аль-Фараби*

*Карагаева А.М.
кандидат юридических наук, доцент кафедры теории и истории государства и права, конституционного и административного права юридического факультета КазНУ имени аль-Фараби*

*Байкенжеев А.С.
кандидат юридических наук*